

Monumentnummer*: 531684

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status: rijksmonument

Inschrijving register:

KIO deel:

Complexnummer

531650

Complexnaam

NHW-Fort Everdingen te Culemborg

Woonplaats*

Everdingen

Gemeente*

Vijfheerenlanden

Provincie*

Utrecht

Locatiennaam

Everdingen

Locatieomschrijving

Fort Everdingen

Kadastrale gemeente*

Vianen

Sectie*

G

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

110

Rijksmonumentomschrijving**

Cluster 501.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

INUNDATIESLUIJS / KEERSLUIJS bij Fort Everdingen als essentieel onderdeel van het inundatiesysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het verdedigingssysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie was in de eerste plaats gebaseerd op het gecontroleerd onder water zetten van (grote) terreinoppervlakken. Gecontroleerde inundatie vergde een ingenieus systeem van waterwerken, zoals sluisen, stuwen en kanalen, waarmee het noodzakelijke peil snel en binnen nauwe grenzen gesteld en gehandhaafd kon worden. Er werden vele verschillende typen sluisen toegepast, afhankelijk van de plaats waar ze in het systeem functioneerden. Soms werden reeds bestaande scheepvaart-, uitwaterings- of keersluisen gebruikt, maar ook zijn er vele nieuwe gebouwd of bestaande (sterk) aangepast. Tot de laatste categorie behoren de inundatiesluisen bij Fort Everdingen. Het gaat hierbij om drie in serie geplaatste exemplaren, waarvan de noordelijkste nog steeds deel uitmaakt van de zomerkade van de Lek. Via deze sluis kon bij lage waterstand water uit de Lek worden ingelaten voor de inundatie van het voorgelegen terrein.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Belangrijk was ook de functie als keersluis waarmee het waterpeil in het noordelijk deel van de natte gracht rond het fort in stand werd gehouden. Over de sluis ligt nu een eenvoudige hardhouten brug met multiplex dek. Het inundatiekanaal loopt vanaf de inundatiesluis / keersluis in de zomerkade van de Lek zuidwaarts tot aan de Prijsseweg / Prijssewijk.

Omschrijving

De INUNDATIESLUIS / KEERSLUIS (ca. 1875) in de zomerkade van de Lek ten noorden van Fort Everdingen is een eenvoudige, middelgrote, bakstenen en deels natuurstenen sluis met drie hoofden en hiertussen twee schotbalkkeringen. De totale breedte tussen de beide uiterste hoofden bedraagt circa 10 m; deze hoofden eindigen aan weerszijden in schuin aflopende, uitstaande vleugelmuren. Op de hoofden een drietal gietijzeren windwerken (waarvan één dubbel uitgevoerd) waarmee de schotbalken konden worden opgehaald op neergelaten. Bovendien geprofileerde gietijzeren elementen in de hoofden, die mogelijk verband houden met een vroegere brug. Op het middelste sluishoofd aan de landzijde een hardstenen peilschaal. Thans zijn de beide doorlaten gesloten door middel van betonnen keringen die niet in de schotbalkspinningen zijn geplaatst. De sluis, die ook een civiele functie heeft voor het waterpeil van de uiterwaarden ter plaatse, dateert uit 1874.

Waardering

De INUNDATIESLUIS / KEERSLUIS aan de noordzijde van Fort Everdingen is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerd waterwerk, dat gebaseerd is op het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw).

Het betreft hier een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde uiting van historische waterbouwkunde, namelijk een inundatiesluis / keersluis uit 1874.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en als onderdeel van een drietal inundatiesluizen.

* Het onderdeel is representatief (karakteristiek) omdat het in samenhang met twee andere sluizen en het inundatiekanaal het principe van de werking van het inundatiesysteem kan laten zien.

* Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard omdat hoofdvorm, bouwkundige detaillering en verschillende onderdelen herkenbaar zijn gebleven, ondanks de afsluiting aan rivierzijde.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie